

УДК 334.7

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.1.26>**О. А. Шевчук**здобувач кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ORCID: 0000-0001-6396-1309

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДТРИМКИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті визначено значення та переваги державно-приватного партнерства за участю іноземного капіталу в Україні. Проаналізовано розвиток державно-приватного партнерства в інноваційній сфері України. Проведено класифікацію форм і моделей державно-приватного партнерства, з яких виділено: модель оператора, модель співпраці, концесійна модель, договірна модель, модель лізингу. Визначено фактори для розробки та реалізації успішних схем державно-приватного партнерства. Виокремлено основні регуляторні заходи для стимулювання державно-приватного партнерства в інноваційному секторі, що включають податкові стимули, фінансування на основі ефективності, системи винагород для дослідників та законодавство про інтелектуальну власність. Запропоновано схему інтеграційної взаємодії держави, бізнесу та науки в процесі реалізації державно-приватного партнерства. Підкреслено на ролі державно-приватного партнерства у полегшенні виходу на світові ринки капіталів, стимулюванні залучення іноземних інвестицій у реальний сектор економіки. Розроблено модель формування відносин державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Акцентовано увагу на особливостях інноваційного процесу в Україні. Визначено основні мотиваційні чинники участі у партнерстві приватного сектора економіки. Зазначено, що мотивація участі у партнерстві державного сектора обумовлена як загальними, так і специфічними цілями. Наголошено на основних перевагах механізму державно-приватного партнерства. Визначено різноманітність та різновекторність модальності державно-приватного партнерства. Узагальнено проблеми, що пов'язані з реалізацією проектів державно-приватного партнерства. Запропоновано низку уточнень та поправок до організації процесу державно-приватного партнерства, урахування яких допоможе як збільшити охоплення, так і дозволить пересічному власнику бізнесу отримати реальний доступ до проектів державно-приватного партнерства. Зазначено на важливості затвердження державних програм інноваційного розвитку в рамках державно-приватного партнерства. Визначено чинники, що спонукають до розроблення стратегічних напрямків підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. Окреслено перспективний розвиток державно-приватного партнерства за визначеними напрямками. Визначено основні принципи розвитку інституту державно-приватного партнерства. Запропоновано основні напрямки стратегії державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Розроблено концептуальну модель розвитку державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державно-приватного партнерство, інноваційна сфера, стратегія, розвиток, приватний сектор, держава, співпраця, інноваційний процес.

Постановка проблеми. Головним завданням сучасного етапу розвитку України є модернізація економіки країни з метою підвищення її конкурентоспроможності і стійкості перед викликами сучасності. Про значимість партнерства держави і приватного капіталу йдеться у наукових працях сучасних вчених, які наголошують, що державно-приватне партнерство диктується змінами сучасної картини миру,

умов господарювання – посиленням глобальної конкуренції та ризиків, з одного боку, і наростанням диспропорцій у світовій економіці – з іншого. Унаслідок синергії названих факторів розширюються масштаби й удосконалюються форми партнерства держави і приватного капіталу. Ефективне партнерство держави і приватного капіталу являє собою складову інтенсифікації розвитку продуктивних сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичною базою дослідження проблеми активізування державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є наукові праці вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: О.В. Акіліної, В.В. Павлюк, О.М. Головінова, М.Є. Горожанкіної, М.І. Карпи, А.А. Криволапової, Т.М. Кришталь, І.Ю. Мерзлова, А.П. Павлюк, Т.О. Савостенко та багатьох інших. Попри це, лише фрагментарно у науковій літературі розглянуто положення з активізування державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

Мета статті полягає у визначенні стратегічних напрямків підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиліття державно-приватному партнерству приділяється все більша увага в усьому світі. Сьогодні розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) має велике значення для реалізації громадських інфраструктурних проектів в усьому світі.

Світовий досвід реалізації державно-приватного партнерства показує, що економічна політика та практика партнерства держави та приватного сектору формуються у контексті основних положень теорії змішаної економіки. Створюючи та заохочуючи відносини партнерства, держава поповнює арсенал ефективних методів господарювання, перекладаючи функції управління належною йому власністю на приватний сектор, який, у свою чергу, користуючись державними активами та гарантіями, привносить у виробництво організаційний досвід, знання, ноу-хау, здійснює інвестиції, мінімізує ризики підприємницької діяльності. Параметри партнерства є механізмом, що сприяє гармонійному розвитку економіки та гарантує захист інтересів різних верств суспільства держави. У разі, коли у форматі державно-приватного партнерства коректно вирішують протиріччя, що виявляються між обслуговуванням суспільних інтересів та забезпеченням прибутку, спостерігається динаміка розвитку, формується висока культура взаємодії влади та бізнесу, що позитивно впливає на соціально-економічні відносини у країні, регіоні та місті. Нині сфера партнерських відносин поширюється на вирішення завдань розвитку підприємництва, активізації інноваційної діяльності, організації кластерів товаровиробників.

Партнерство з приватним бізнесом дозволяє владі залучити до державного сектору економіки додаткові ресурси та, насамперед, інвестиції, послабити гостроту бюджетних проблем, перекласти на підприємницький сектор основну частину ризиків та водночас зберегти об'єкти користування у державній власності.

Особливої актуальності становлення та розвитку ДПП набувають у сучасних умовах глобалізації економіки та інтернаціоналізації виробництва. Державно-приватне партнерство за участю іноземного капіталу дозволяє Україні інтегруватися у світову економіку та отримувати необхідний досвід та передові технології. Взаємодія держави з транснаціональними компаніями (ТНК) у глобальному контексті є важливою умовою підтримки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва.

Враховуючи обсяги укладених і завершених угод, можна припустити, що у світі існує велика різноманітність форм і моделей класифікації державно-приватного партнерства, що в свою чергу негативно впливає на розуміння їх переваг і недоліків бізнес-спільнотою, який є одним з основних гравців у моделях ДПП. Аналізуючи розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) в інноваційній сфері, слід мати на увазі, що така співпраця здійснюється в різних формах, що відображені у таблиці 1.

Наведена в таблиці 1 класифікація форм і моделей державно-приватного партнерства дозволяє вибрати необхідну модель і форму в конкретних економічних умовах їх реалізації. У рамках цієї класифікації виділяють такі моделі з особливостями їх змісту: модель оператора, модель співпраці, модель концесії, договірна модель та модель лізингу. Зміст кожної моделі відрізняється відносинами власності, порядком взаємодії, формами, механізмами та сферами застосування. Найбільш традиційною і поширеною слід вважати контракт на виконання, постачання товарів і послуг, робіт для суспільних (державних і муніципальних) потреб. Ефективна співпраця в рамках даної форми передбачає розробку розгалуженого контрактного права і створення відповідної інфраструктури державних закупівель. Прикладом успішного впровадження даної форми ДПП можуть служити США [3].

Іншою формою ДПП є модель оператора – передача державою приватному підприємству на певних комерційних умовах функцій використання, управління і фінансування суспіль-

ного (державного і муніципального) майна, при збереженні за державою права власності на це майно. У інноваційній діяльності ця форма може широко використовуватися для підтримки інноваційної діяльності шляхом оренди приміщень і лізингу необхідного устаткування на пільгових економічних умовах [6].

Модель співпраці – модель спільної проектної компанії у власності, фінансуванні і управлінні якої одночасно беруть участь держава і приватні інвестори. Це модель використовується в сферах, де важко розділити відповідальність між партнерами. До такої сфери належать НДДКР і фундаментальні наукові дослідження. У США розвиток цієї форми партнерства привів до формування державних кооперативних програм по розробці нових технологій, що фінансуються бюджетом і корпораціями за принципом спільного покриття витрат. Найважливішою умовою такої співпраці є регулювання прав на подальше комерційне використання результатів такої спільної діяльності [8].

Результативність та успіх державно-приватного партнерства у багатьох випадках також залежить від додаткових нормативних баз, які формують взаємодію між громадськими організаціями, науковими колами та промисловими установами. Приклади регуляторних заходів для стимулювання ДПП в інноваційному секторі включають податкові стимули, фінансування на основі ефективності, системи винагород для дослідників та законодавство про інтелектуальну власність (наприклад, Закон Бая Дола). Так, наприклад Бельгія збільшила податковий кредит із заробітної плати для висококваліфікованих дослідників, які беруть участь у співпраці в галузі наукових досліджень. У 2013 році Нідерланди запровадили «Правила гри для державно-приватного співробітництва», спільно визначені великою кількістю суб'єктів STI. Кодекс практики прагне зробити зв'язок між фундаментальними дослідженнями та провідними секторами більш прозорими. Починаючи з 2017 року Норвегія запровадила індикатор

Таблиця 1

Класифікація форм і моделей державно-приватного партнерства

Вид моделі	Зміст і короткий опис				
	Відносини власності	Координаційні заходи	Форми	Механізми	Сфера застосування
Модель оператора	Власність-приватна-державна; управлінська-приватна; фінансування-приватне	Розмежування відповідальності підконтрольної функції держави	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Житлово-комунальні послуги, інфраструктура
Модель співпраці	Власність-приватна-державна; управління-приватне-державне; фінансування-приватне-державне	Спільна проектна кампанія приватного інвестора та держави	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Соціально-культурна сфера, інфраструктура
Концесійна модель	Власно-державна; управління-приватне-державне; фінансування-приватне-державне.	Довгострокова взаємодія держави та бізнесу на основі концесії, виключення передачі права власності приватним підприємницьким структурам	Концесійна модель	BTO	У всіх галузях народного господарства відповідно до законодавства, інновації, розвиток територій
Договірна модель	Власність - приватна - державна; управління - приватне; фінансування - приватне	Проведення діяльності на основі висновку різних видів договори з державним майном	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Енергетика, інфраструктура
Модель лізингу	Власність - приватна; управління - приватне - державне; фінансування - приватне - державне.	Спільна діяльність на основі договорів лізингу, за якими приватні підприємницькі структури передають майно у державну власність	Договір	BOT, DBFO, BOOT, BOO, ROT, LROT	Будівництво та управління громадськими будівлями, інфраструктурою

третьої сторони для пошуку показників вищих навчальних закладів, який дозволяє визначити компонент, що ґрунтується на ефективності фінансування блокових грантів [1].

Створення найбільш сприятливих умов для підприємницької ініціативи, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, розширення їх можливостей працювати на відкритих світових ринках в умовах жорсткої конкуренції є одним із пріоритетних завдань економіки. Вирішення цього питання вбачається, передусім, у консолідації державних, приватних бізнес-структур, державних інтересів, а точніше – у консолідації державного та приватного капіталу, інтелектуальних та людських ресурсів. Загалом схема

інтеграційної взаємодії держави, бізнесу та науки представлена на рисунку 1.

Державно-приватне партнерство за своїм змістом є інноваційною, економіко-правовою моделлю розвитку суспільного сектора країни. Як показує вітчизняний та зарубіжний досвід, взаємодія державного та приватного секторів дозволяє розв'язати ряд завдань в сфері розвитку інфраструктури, що дозволяє покращити якість інфраструктурного обслуговування, підвищує рівень управління інфраструктурними об'єктами та сприяє їх ефективному розвитку. Систему взаємовідносин державного та приватного партнера в сфері інноваційного розвитку представлено на рисунку 2.

Ініціювати проект державно-приватного партнерства може як приватний, так і держав-

Рис. 1. Схема інтеграції держави, бізнесу та науки у процесі реалізації державно-приватного партнерства

Джерело: (складено автором)

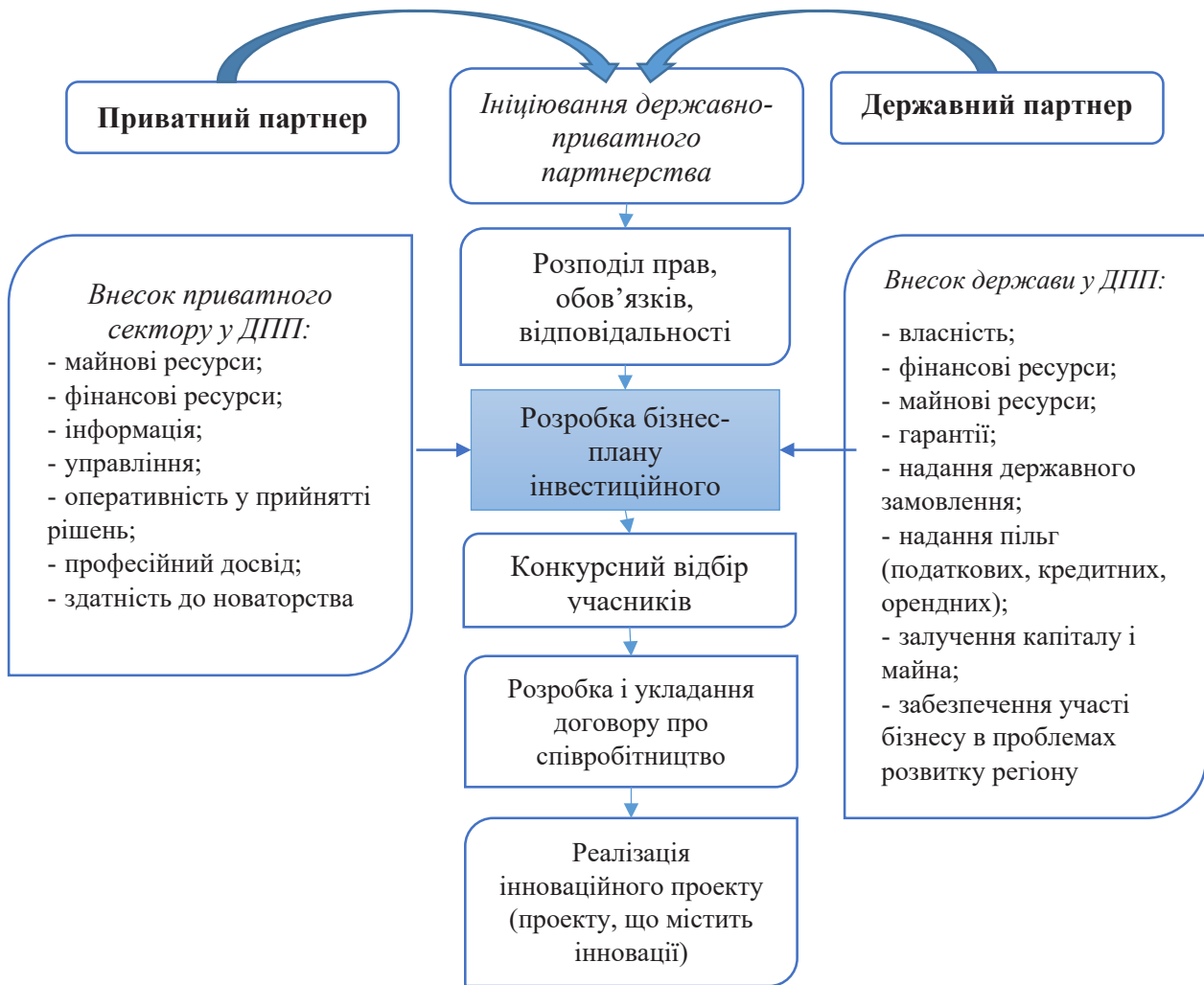

Рис. 2. Модель формування відносин державно-приватного партнерства в інноваційній сфері
Джерело: (складено автором)

ний партнер. Державний партнер ініціює проекти національного значення. Так, в інноваційній сфері це можуть бути наступні проекти: проект створення нафтохімічного кластера, проект створення міжнародного дослідницького консорціуму, проект створення технопарку, проект створення високотехнологічного інноваційного продукту та ін. Відносини державно-приватного партнерства можуть реалізовуватись у різних сферах діяльності: транспорті, комунальному господарстві, енергопостачанні, зв'язку та телекомунікацій, охороні здоров'я, освіті, культурі, туризмі та спорті, соціальному обслуговуванні, інноваційній діяльності.

Специфіка інноваційної діяльності накладає відбиток на типи та моделі державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Особливість інноваційного процесу полягає у високому ризику та великих початкових витратах на інно-

ваційну діяльність, а також у взаємозв'язку різних стадій інноваційного процесу, таких, як освіта, НДДКР, інвестиційна діяльність, трансфер інновацій, виробництво, збут та обслуговування інноваційної продукції.

Мотивація участі у партнерстві приватного сектора економіки, як правило, обумовлена можливостями отримання вищого прибутку та новими можливостями для розвитку інноваційного бізнесу. Однак, приватні компанії можуть також приєднатися до державно-приватного партнерства з більш специфічними мотиваціями, зокрема для забезпечення доступу до державного фінансування, доступу до результатів досліджень та розробок державного сектора, доступу до державної інфраструктури, а також інформації та обладнання.

Мотивація участі у партнерстві державного сектора обумовлена як загальними, так

і специфічними цілями. До загальних цілей умовно можна віднести: економічне зростання та забезпечення конкурентоспроможності науково-технічної продукції та послуг, стимулювання інноваційної активності виробників високотехнологічної продукції та послуг, створення нових наукомістких фірм та підтримка малих та середніх інноваційних підприємств, залучення позабюджетних джерел фінансування, підвищення ефективності державних витрат на дослідження та розробки. Більш специфічні цілі участі включають: розробку ключових технологій для державних потреб, залучення до економічного обігу та комерціалізації результатів досліджень та розробок, отриманих з використанням коштів державного бюджету, розвиток інфраструктури.

Для урядів державно-приватне партнерство у галузі науки, технологій та інновацій дозволяє розробити політику досліджень та інновацій більш чутливою до змінної природи інновацій та соціальних і глобальних викликів. Для приватного бізнесу партнерство з державними дослідженнями сприятиме розвитку нових ринків або створенню цінностей через співпрацю та спільне виробництво. Для держави ДПП є привабливим інструментом для вирішення як ринкових, так і координаційних недоліків у дослідницькій та інноваційній діяльності та залучення приватних інвестицій у діяльність. ДПП також є ключовим інструментом у вирішенні суспільних проблем у найближчі десятиліття, таких як зміна клімату, зелене зростання або енергоефективність.

Модальності державно-приватного партнерства різноманітна: спільні дослідницькі програми, технологічні/дослідницькі центри (з державно-приватним фінансуванням або іншими формами приватних внесків), програми закупівлі інновацій, розширення технологій та комерціалізації. ДПП в галузі досліджень та інновацій виходить за рамки докомерційних досліджень і може передбачати спільні інвестиції в технологічну інфраструктуру, розвиток людських ресурсів, тестування та розробку технологій, а також зобов'язання щодо комерціалізації (OECD, 2004, 2012).

На сьогодні в Україні варто виокремити певні проблеми, пов'язані з реалізацією проектів ДПП. На основі аналізу вітчизняного ринку ДПП можна навести ряд загальних проблем і проблем, пов'язаних з реалізацією проектів ДПП в інноваційній сфері:

- відсутність системного розвитку ДПП в Україні (реально використовується підхід до формування проектів ДПП за принципом пошуку проекту з наявними бюджетними коштами, а не коштами на проект);

- відсутність єдиного програмного документа поетапної стратегії розвитку ДПП;

- відсутність інформаційного ресурсу, що висвітлює проблеми та перспективи розвитку ДПП, законодавчі ініціативи, новини суб'єктів інфраструктури ДПП, міжнародну практику, прозорий перелік проектів ДПП;

- відсутність досвіду реалізації проектів ДПП в інноваційній сфері, а також програм розвитку та нормативних документів щодо ДПП в інноваційній системі;

- закритий характер та конфіденційність реалізованих проектів ДПП та проектів, які реалізуються, що, у свою чергу, не дає повної картини для приватного інвестора, який є одним із найважливіших гравців та драйвером успішного проекту. Виходячи з цього, приватний інвестор з меншою ініціативою та бажанням буде ризикувати, вкладаючи свої або позикові кошти в певний проект, вбачаючи більшу невизначеність і конфіденційність ефективності раніше реалізованих проектів державно-приватного партнерства.

Враховуючи вищезазначені проблеми, які стримують розвиток державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку України, пропонуємо низку уточнень та поправок до організації процесу державно-приватного партнерства, урахування яких допоможе як збільшити охоплення, так і дозволить пересічному власнику бізнесу отримати реальний доступ до проектів ДПП.

По-перше, вважаємо, що з метою спрощення процедур планування проектів державно-приватного партнерства в Україні весь процес доцільно скоротити з 5 до 3 етапів, а саме: розгляд інвестиційної пропозиції, конкурс та укладання договору ДПП. Строки підготовки проектів державно-приватного партнерства можливо скоротити в середньому з 7 до 3 місяців. Одним із запропонованих нововведень є введення терміну «програмне ДПП», за якого весь вибір інвестора процедури будуть прописані в спрощеній формі в уряді та державних програмах без додаткової експертизи. Бізнес самостійно вирішуватиме, чи готовий він брати участь у цій програмі чи ні.

По-друге, пропонуємо, щоб державний орган, який уклав договір з приватним підпри-

емцем, був зобов'язаний планувати та закладати витрати на відшкодування у своєму бюджеті. Такі зобов'язання не підлягають арешту, а платежі не можуть бути відстрочені. Дана рекомендація убезпечить власника бізнесу від непередбачених фінансових втрат, банкрутства та дозволить уникнути прострочення по позиках і кредитах у банках.

По-третє, сьогодні ведуться переговори з Мінекономрозвитку та Національним банком України щодо того, щоб багатомільярдні проекти державно-приватного партнерства стали ліквідною заставою для банків другого рівня. Механізм державно-приватного партнерства останні декілька років гальмується не лише через небажання комерційних банків кредитувати проекти особливого державного значення. У багатьох випадках вітчизняний бізнес не впевнений у тому, що після етапу власних витрат він гарантовано отримає державні кошти за реалізований проект.

Крім того, контрактні договори проектів державно-приватного партнерства зможуть змінити в майбутньому звичні тендери та конкурси, більшість з яких розраховані виключно на рік. Тим самим влада матиме змогу уникнути випадків роботи з недбалими підрядниками, оскільки спочатку проект ДПП реалізується за кошти інвесторів, які будуть зацікавлені у строкості здачі об'єкту в експлуатацію та якісній експлуатації.

Для успішного використання механізмів державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку економіки України необхідна державна стратегія розвитку державно-приватного партнерства у складі державної інноваційної стратегії.

Державні програми інноваційного розвитку в рамках державно-приватного партнерства можуть мати такі цілі:

- підтримка малих та середніх інноваційних підприємств;
- активізація процесу трансферу результатів досліджень та розробок;
- комерціалізація інновацій, отриманих у державному секторі;
- створення кластерів товаровиробників у регіоні;
- міжнародне співробітництво.

Чинниками, що спонукають до розроблення стратегічних напрямків підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку України є:

- інфраструктурний розвиток посилює конкурентоспроможність країни та можливість зростання економіки;

- зменшення бюджетного навантаження при створенні необхідної інфраструктури;

- необхідність посилення державної мотивації та гарантій бізнесу для участі в реалізації інфраструктурних соціально важливих проектах (сфера освіти, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство та ін.);

- значний ступінь зносу основних фондів інфраструктурних об'єктів, моральна застарілість та інфраструктурні прогалини й нестача базової інфраструктури.

Перспективний розвиток державно-приватного партнерства передбачає вдосконалення існуючого регулювання та розвитку ДПП за такими напрямками:

- забезпечення єдиного стратегічного бачення розвитку ДПП на всіх рівнях влади;

- удосконалення чинної нормативно-правової бази регулювання ДПП з метою усунення невідповідностей та забезпечення простих та прозорих процедур при організації співпраці;

- приведення вітчизняної нормативно-правової бази до положень законодавства ЄС щодо регулювання ДПП;

- слід передбачити рівноправність державного (регіонального, місцевого) органу та приватного партнера – поки що держава не в повній мірі забезпечує гарантії приватному партнеру, оскільки її обов'язком є підтримка а не зобов'язання щодо фінансування об'єкта;

- вдосконалення нормативно-законодавчого поля ДПП слід побудувати за пропозиціями, представленими бізнесом;

- законодавчі норми повинні бути гнучкими та дозволяти побудувати співпрацю в різних форматах «держава – приватний партнер».

- усунення корупційної складової у відносинах ДПП [2].

Розробка концептуальних положень стратегії формування та розвитку ДПП передбачає вибір стратегічних пріоритетів, формулювання мети, основних принципів, а також побудова концептуальної моделі розвитку інституту ДПП у регіонах країни. Метою розвитку державно-приватного партнерства є підвищення конкурентоспроможності регіонів у сфері системи освіти, інноваційної діяльності, системи охорони здоров'я, транспортної інфраструктури, екологічної безпеки.

Основними принципами розвитку інституту ДПП мають бути такі:

1. Принцип суспільної значущості, спрямованості задоволення громадських регіональних потреб.

2. Принцип інноваційності, оскільки кожен проект ДПП має містити інноваційні рішення соціально-економічних проблем регіону.

3. Принципи оптимізації управління проектами ДПП, до яких можна віднести:

- принцип законності, що передбачає формування доступної, прозорої нормативно-правової бази у сфері ДПП та неухильне її виконання;

- конкурсність як основний спосіб вибору приватного партнера;

- рівноправність, узгодження та облік взаємних інтересів при розподілі між партнерами ризиків та відповідальності;

- принцип терміновості, тобто дотримання термінів будівництва, повернення позикових коштів, окупності інвестицій та інновацій, партнерства;

- інформаційна відкритість у партнерстві.

Основні напрямки стратегії державно-приватного партнерства в інноваційній сфері наступні:

- вироблення та постійне коригування науково-інноваційної політики;

- об'єднання державної та приватної власності в рамках значущих інноваційних проектів на засадах прибутковості та повернення;

- сприяння, просування та поширення знань про державно-приватне партнерство;

- створення законодавчої бази науково-інноваційної діяльності з урахуванням стратегічних цілей, пріоритетів та політики у цій сфері;

- розробка програм розвитку ДПП в окремих секторах економіки;

- проведення заходів для підвищення довіри між партнерами та розвиток культури кооперування між державним та приватним партнерами;

- розробка форм та методів взаємодії органів державної влади, державних та приватних наукових та інноваційних інституційних одиниць;

- удосконалення податкової та митної політики, включаючи податкові та митні пільги;

- сприяння та партнерство у формуванні науково-інноваційної інфраструктури (технологічні центри, технопарки, центри колективного користування обладнанням, галузеві центри трансферу технологій та ін.);

- фінансування державою розвитку венчурних фондів, стартап-шкіл;

- державна підтримка малого та середнього бізнесу в інноваційній сфері;

- формування в країні елементів інституційного середовища ДПП: фінансово-економічних інститутів, які забезпечують інвестування та гарантування приватних інвестицій, незалежних організацій, які здійснюють експертизу проектів та консалтинг, керуючих компаній, асоціацій, об'єднань, фондів.

- підготовка фахівців у галузі ДПП та кадрів інвестиційних менеджерів;

- визначення фінансових взаємовідносин органів державної влади, державних та приватних наукових та інноваційних організацій.

Сукупність зазначених заходів має сприяти прискореному становленню конкурентоспроможної інноваційної системи України, а отже, – прискоренню модернізації національної економіки. Вирішення цих завдань, безумовно, вимагатиме як з боку держави, так і бізнесу творчого, підприємницького підходу, заснованого на пошуку та реалізації інновацій, причому не лише у сфері виробництва, а й у сфері правління та організації інвестиційного проектування.

Концептуальна модель розвитку державно-приватного партнерства побудована на основі методології концепції «виращування» інститутів, представленої у наукових працях Я. Кузьміна, В. Радаєва, О. Яковлева, Є. Ясіна «Інститути: від запозичення до вирощування» [5]. Основні положення запропонованої концептуальної моделі поширення державно-приватного партнерства у сфері інноваційного розвитку зображені на рисунку 3.

Центром моделі розвитку державно-приватного партнерства є система вищої професійної освіти, інтегрована з фундаментальною та прикладною наукою, що створює науково-освітнє середовище регіону. Саме освіта як система відтворення інтелектуального капіталу регіону є основним елементом моделі, що генерує виробництво, передачу та поширення знань, тобто є першою ланкою інноваційного циклу «освіта - дослідження - масовий розвиток інновацій». Центральна роль системи освіти в цій моделі зумовлена також тим, що саме людські ресурси є нині найважливішим джерелом багатства та конкурентоспроможності регіону. Крім того, за даними сучасних досліджень, рівень освіти населення, зайнятого в економіці регіонів України, справляє помітний позитивний і статистично значущий вплив на рівні виробництва в цих регіонах.

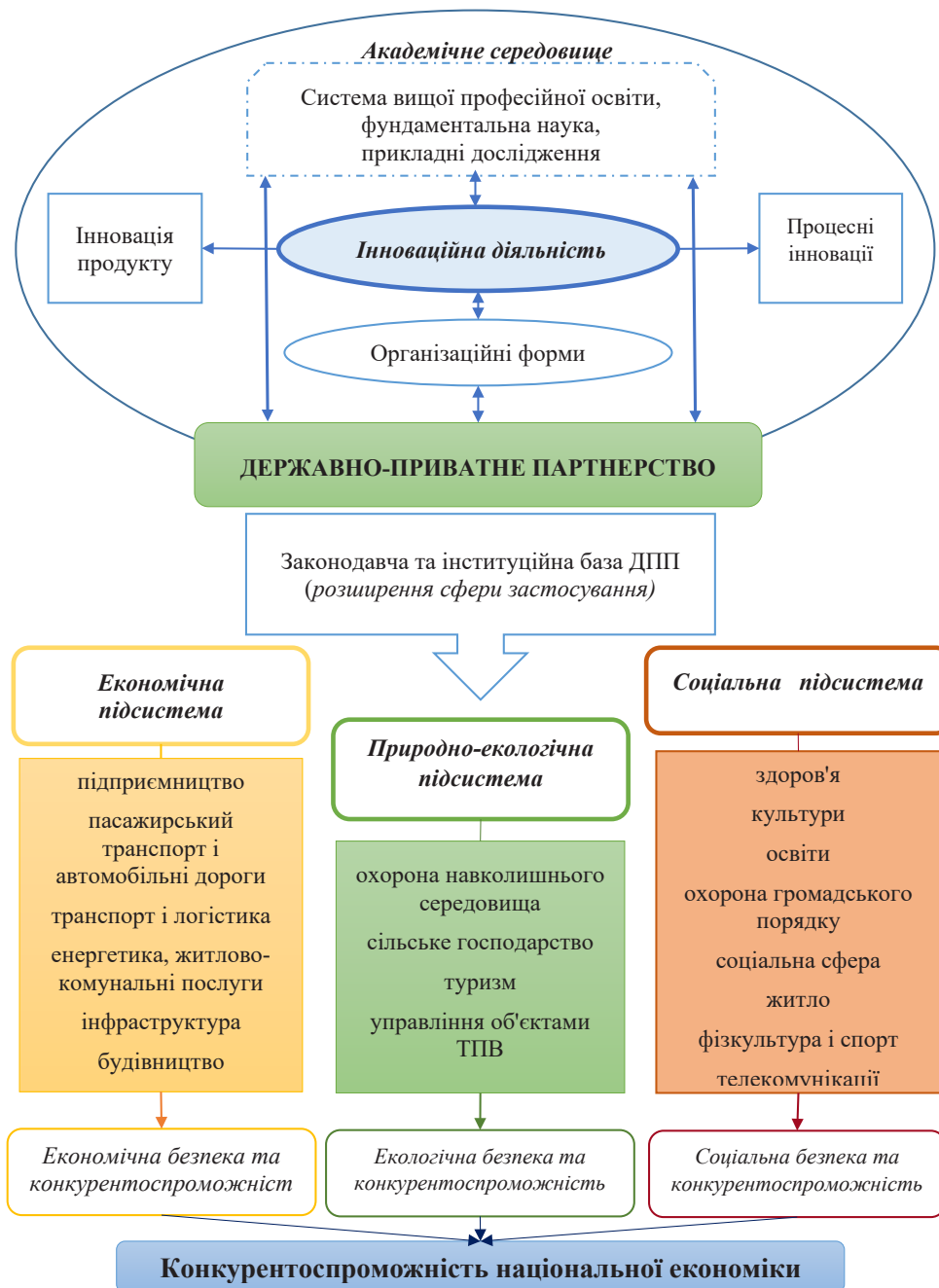

Рис. 3. Концептуальна модель розвитку державно-приватного партнерства
Джерело: (складено автором)

На рисунку 3 зображено двосторонні стрілки між науково-освітнім середовищем регіону та державно-приватним партнерством. Це означає, що, з одного боку, ДПП є продуктом інновацій, з іншого боку, ДПП поширюється та проникає у сферу наукової та освітньої діяльності регіону, здійснюючи на регіональному рівні трансформацію економічних відносин.

Вважаємо, що процес підтримки державно-приватного партнерства в сфері інновацій-

ного розвитку доцільно починати із системи вищої професійної освіти, оскільки, перш за все, необхідно готувати фахівців, які не лише знають теоретичні питання функціонування ДПП, а й є кваліфікованими у підготовці проектів ДПП з навичками управління такими проектами, які володіють технологіями залучення інвесторів до проектів ДПП.

Подвійні стрілки, що з'єднують блок «Державно-приватне партнерство» з науково-освітнім

середовищем, зокрема з блоками «Інноваційна діяльність» та «Система НВЕ, фундаментальна наука, прикладні дослідження», відображають поширення ДПП на ці сфери. Поширення державно-приватного партнерства на сферу освіти пов'язане з трансформацією економічних відносин між державою та освітою: від держави трансформація – це розвиток «ринкового» елемента у наданні суспільних благ; для приватного сектора трансформація проявляється у розвитку «суспільного» елемента у наданні приватних благ. Цю нову форму не слід розглядати як спосіб заміни державі у фінансуванні освіти, адже освіта та ринок повинні існувати у співпраці.

Взаємодія влади і бізнесу в інноваціях зводиться до розподілу ролей: роль приватного сектора полягає в розробці технологій на основі власних досліджень і в розвитку ринку інновацій; роль держави полягає у сприянні виробництву фундаментальних знань, а також у створенні інфраструктури та сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності приватних компаній [7]. При цьому держава виступає «своєрідним» учасником, який приводить у відповідність комерційну та суспільну ефективність інноваційних проектів.

Подальший розвиток державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку дозволить залучити значні приватні інвестиції, що, у свою чергу, має сприяти реалізації інфраструктурних проектів та зменшити навантаження на державний бюджет. В результаті поширення інституту державно-приватного партнерства в науково-освітньому середовищі може бути створено єдине інноваційне поле, сформована інноваційна економічна структура.

Еволюційне поширення державно-приватного партнерства на всі підсистеми, такі як економічна, соціальна, природно-екологічна зображені на рисунку у вигляді відкритого (пунктирного контуру), крім того, вони взаємопов'язані між собою: цілі розвитку економічної підсистеми формуються в межах соціальної підсистеми, яка також є споживачем продукції, що виробляється економічною підсистемою. Економічна підсистема для досягнення своїх цілей використовує ресурси природно-екологічної підсистеми, постачаючи їй, у свою чергу, відходи виробництва. Природа під впливом відходів, що надходять із соціальної та економічної підсистем, змінює свої властивості як середовища проживання людини і тим самим

впливає на суспільство. При цьому, в результаті впровадження інновацій, ці підсистеми отримують нові продукти та технології, що призводить до якісних змін у самих підсистемах і дозволяє вивести соціально-еколого-економічну систему на вищий рівень конкурентоспроможності.

У запропонованій моделі відображені ті сфери, які, на нашу думку, виявляють слабкі конкурентні позиції, такі як освіта, охорона здоров'я, інновації, транспортна інфраструктура, екологія. Використання державно-приватного партнерства призводить до принципово якісних змін та підвищення ефективності діяльності державного сектору, традиційного виробника суспільних благ. При цьому неефективність держави можна подолати за допомогою ефективних ринкових механізмів, а ринкові провали компенсувати успіхами держави, і навпаки. Отже, виникає складна модель взаємодії з високим ступенем невизначеності та різноманітними формами взаємодії та каналами взаємопроникнення.

Висновки. Таким чином, виходячи з світової практики та тенденцій розвитку державно-приватного партнерства в Україні, можна стверджувати, що формування та використання механізмів державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку з часом стане реальністю для ринку державно-приватного партнерства України. З метою підтримки розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері доцільно зазначити такі основні напрямки: взаємодоповнююча участь держави та ринку в інноваційних процесах; розподіл інноваційних ризиків між державою та бізнесом; використання децентралізованих каналів державної підтримки інноваційної діяльності; натуралізація державної підтримки інновацій; підтримка мереж підприємств через програми підтримки інновацій у малому та середньому бізнесі.

Окрім того, пропонуємо додатково додати до цього переліку наступні напрямки та заходи для успішного розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері України: 1) Включення нових галузей до бази даних державно-приватного партнерства, таких як: «Наукові дослідження» та «Інноваційна інфраструктура». У деяких країнах, де державно-приватне партнерство високорозвинене в інноваційній сфері, ця категорія виділена окремо; тому, пропонуємо впровадити цей досвід в Україні, розробивши спеціальні нормативно-правові акти;

2) Розробка програм розвитку та нормативних документів щодо державно-приватного партнерства в інноваційній системі на основі міжнародного досвіду, що в свою чергу сприятиме розвитку ДПП в інноваційній діяльності України, а також вирішить ряд суперечливих проблем впровадження ДПП в інноваціях.

Список використаної літератури:

1. Strategic public/private partnerships in science, technology and innovation. OECD Science, Technology and Innovation Outlook. 2016.
2. Вивчення оптимальних моделей державно-приватного партнерства для промислових парків в Яворові і Новому Роздолі. Львів. 2015. URL: <http://www.institute.lviv.ua/doc/02ppp.pdf>.
3. Винницький Б., Лендъел М., Онищук Б., Сегварі П.. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном. К.: «К.І.С.», 2008. 146 с.
4. Гордєєв А., Кисельов К. Механізм державно-приватного партнерства у сфері науки: у чий воль його запустити? URL: <http://www.strf.ru/organization.aspx?>
5. Кузьмінов Я., Радаєв В., Яковлєв А., Ясін Є. Інститути: від запозичення до вирощування. Питання економіки. 2005. № 5. С. 5-27.
6. Лісничка В.М. Механізми реалізації державно-приватного партнерства в інноваційній сфері. дис. на здоб. ст. к.держ.н., Київ, 2019.
7. Савранський П.В. Державно-приватне партнерство у реалізації перспективних напрямів інноваційного розвитку економіки: дис. канд. екон. наук. 2007.
8. Шевченко Б.О. Потенціал державно-приватного партнерства як інструмент антикризових заходів. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2009. № 1. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2009_1_5.

Shevchuk O. Strategic directions of support of public-private partnership in the field of innovative development

The article identifies the importance and benefits of public-private partnership with foreign capital in Ukraine. The development of public-private partnership in the innovation sphere of Ukraine is analyzed. The classification of forms and models of public-private partnership is carried out, from which the following are distinguished: operator model, cooperation model, concession model, contractual model, leasing model. Factors for the development and implementation of successful public-private partnership schemes have been identified. The main regulatory measures to stimulate public-private partnerships in the innovation sector are highlighted, including tax incentives, efficiency-based funding, reward systems for researchers, and intellectual property law. The scheme of integration interaction of the state, business and science in the process of realization of public-private partnership is offered. Emphasis is placed on the role of public-private partnership in facilitating access to world capital markets, stimulating the attraction of foreign investment in the real sector of the economy. A model for the formation of public-private partnership in the innovation sphere has been developed. Emphasis is placed on the peculiarities of the innovation process in Ukraine. The main motivating factors of participation in the partnership of the private sector of the economy are determined. It is noted that the motivation to participate in public sector partnerships is due to both general and specific goals. The main advantages of the public-private partnership mechanism are emphasized. The diversity and multi-vector modality of public-private partnership is determined. The problems related to the implementation of public-private partnership projects are summarized. A number of clarifications and amendments to the organization of the public-private partnership process have been proposed, taking into account which will help both increase coverage and allow the average business owner to have real access to public-private partnership projects. The importance of approving state programs of innovative development within the framework of public-private partnership is noted. The factors that motivate the development of strategic directions to support public-private partnership in the field of innovation development are identified. The perspective development of public-private partnership in certain directions is outlined. The basic principles of development of the institute of public-private partnership are determined. The main directions of the strategy of public-private partnership in the innovation sphere are offered. A conceptual model of public-private partnership development has been developed.

Key words: public-private partnership, innovation sphere, strategy, development, private sector, state, cooperation, innovation process.